

Je zult maar een bananenplant in de tuin aan het ingraven zijn en er kruipt een giftige bananenspin uit. Er zijn Nederlanders die het overkwam. Wereldwijd is er een levendige handel in planten en soms liften daarbij onbedoeld organismen mee. Ze kunnen schadelijk zijn voor volkgezondheid, landbouw en natuur.

Verstekelingen uit verre oorden

De verspreiding van planten en dieren over de wereld neemt een enorme vlucht. Voor een klein deel komt dat door het veranderende klimaat, maar het grootste deel is een gevolg van handel. De ontwikkelingen in mobiliteit en informatietechnologie hebben de grenzen in de wereld vervaagd. De economie is sterk gegroeid en er is een levendige handel in land- en bosbouwgewassen, vee, jachtwild, vissen, schelpdieren, hobbydieren en sierplanten. Op zich is er niets nieuws onder de zon. De Romeinse Plinius beschrijft al de introductie van de balsemboom uit Palestina en van leeuwen en olifanten uit Afrika. Nieuw is de schaal waarop het gebeurt.

Behalve de opzettelijk verspreide dieren en planten zijn er organismen die onbedoeld meeliften. Vaak gaat het om insecten, of eitjes van insecten, die in de wortels van een plant zitten. Soms zijn het grotere dieren, die in schepen of vrachtwagens meeliften. Zo belandde de bruine rat in de 18de eeuw in Europa, meegevoerd door schepen vanuit Azië.

De verspreiding van planten en dieren over onze planeet heet biologische globalisering. Dit kan gunstig uitpakken voor samenleving en economie. In de landbouw heeft het uitwisselen van gewassen bijvoorbeeld gezorgd voor een sterke groei van de productie. Geïntroduceerde gewassen doen het soms zelfs beter dan in hun oorsprongsgebied, omdat ziekten, parasieten en plagen in de nieuwe habitat ontbreken.

Maar er is ook een keerzijde: uitheemse soorten blijken zich soms explosief te vermenigvuldigen in hun nieuwe omgeving, en inheemse flora en fauna te bedreigen. Door zulke invasieve exoten neemt de biodiversiteit af. Bovendien kunnen ze de maatschappij veel last bezorgen en tot economische schade leiden. Een voorbeeld is de cabomba, een waterplantje uit Midden-Amerika dat voor zuurstof in aquariumwater zorgt. Aquariumliefhebbers dumpen deze planten wel eens in de natuur, waar ze in korte tijd sloten en vaarten overwoekeren. Het verwijderen kost de waterschappen jaarlijks handenvol geld.

Schadelijke verstekelingen

Waar het bij handel duidelijk is welke planten en dieren Nederland binnenkomen, is dat bij de 'verstekelingen' veel minder het geval. Wel staat vast dat er op deze manier diverse invasieve exoten Nederland binnenkomen. Bijvoorbeeld rode vuurmieren in ficussen uit de Verenigde Staten, Aziatische boktorren in boompjes of houten pallets uit Azië, exotische snuitkevers in tuinplanten, en tijgermuggen in Lucky Bamboo uit China.

Het zijn stuk voor stuk geen lieverdjes. De vliegenvlugge rode vuurmier stort zich in grote aantallen op zijn prooi en prikt bijzonder pijnlijk. In de Verenigde Staten heeft hij al tientallen menselijke slachtoffers gemaakt en voor miljarden dollars schade aan de landbouw aangericht.

De Aziatische boktor kan zeer veel schade aan loofbomen veroorzaken. Eind 2010 werd het insect gevonden in een boom op een bedrijventerrein in Almere Buiten. In een straal van 100 meter werden alle bomen verwijderd. In een straal van 1000 meter werden bomen en struiken onderzocht op verschijnselen van de Aziatische boktor. De resultaten worden dit voorjaar verwacht. Het gebied blijft vier jaar lang onder toezicht van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit.

De exotische snuitkevers zijn al doorgedrongen tot tuinen en plantsoenen. De larven doen zich massaal tegoed aan de wortels van planten en struiken, die zo'n aanval niet overleven. In een wijk in de gemeente Lansingerland (zuid-Holland) is zelfs een 'aaltjesdag' ingesteld, waarbij de bewoners met een gieter aaltjes in hun tuin brengen om de larven van de kevers te bestrijden. De volwassen snuitkevers kunnen echter gewoon doorgaan met eitjes leggen. De gemeenteraad wil dan ook dat het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (ELI) het probleem snel aanpakt.

De tijgermug ten slotte staat bekend als mogelijke drager van tal van tropische virussen, zoals knokkelkoorts en gele koorts. Het is een bijzonder irriterend insect, dat in Zuid-Europa de afgelopen jaren al tot de nodige

De populaire Lucky Bamboo-plantjes worden in gesloten containers het land binnengebracht en met bestrijdingsmiddel nabehandeld. Toch zijn bij importeurs diverse keren tijgermuggen (inzet) aangetroffen.

problemen heeft geleid. Zijn pijnlijke steken jagen het publiek van de terrassen; tientallen mensen zijn met knokkelkoorts in het ziekenhuis beland. De soort is in Nederland regelmatig aangetroffen in de nabijheid van kassen waar Lucky Bamboo wordt opgekweekt.

De lijst met in Nederland aangetroffen verstekelingen is nog veel langer: de Oost-Aziatische boktor, de Essenpracht-kever, de Paardenkastanje-mineermot, de Californische trips, het Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje, de Bruine mier en de Aardappelkever. Allemaal invasieve exoten met mogelijk verwoestende gevolgen.

Beleid

In 2007 bracht het voormalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een beleidsnota uit over invasieve exoten. Daarin onderkent het ministerie dat nieuwe soorten zich soms explosief ontwikkelen en een plaag vormen met soms ernstige bedreigingen voor biodiversiteit, volksgezondheid, veiligheid en/of economie. Maar de overheid zal alleen ingrijpen bij exoten die een reëel gevaar vormen voor de biodiversiteit en voor zover maatregelen effectief en haalbaar zijn. Verder heeft de rijksoverheid convenanten gesloten met betrokken partijen, onder andere voor de tijgermug en exotische waterplanten.

Sinds 2009 is er een tijdelijke regeling Lucky Bamboo onder de Warenwet van kracht, die binnenkort vervangen wordt door een algemene maatregel van bestuur. Het is verboden Lucky Bamboo-planten die tijgermuggen en de larven en eitjes met zich meedragen, Nederland in te brengen en te verhandelen. De importeurs moeten daarover goede afspraken maken met hun leveranciers in China en zijn verplicht de planten minimaal drie weken te behandelen met passende bestrij-

dingsmiddelen voordat ze de kas verlaten. Het Platform Stop Invasieve Exoten vindt de maatregelen van het ministerie niet ver genoeg gaan. De term 'reëel gevaar' in de beleidsnota is onduidelijk. En een convenant blijkt niet goed te werken, vindt Wilfred Reinhold, voorzitter van het platform. 'Het waterplantconvenant is bijvoorbeeld nog maar door vijf bedrijven ondertekend, terwijl er duizenden verkooppunten van waterplanten zijn. Bovendien hoeven nieuwe importeurs en handelaren zich niets van zo'n convenant aan te trekken.'

Volgens hem is het beleid te weinig gericht op het voorkómen van de invoer van invasieve exoten en wordt de wetgeving niet goed gehandhaafd. 'Neem de tijgermug. Ondanks het wettelijke verbod deze in Nederland te importeren, werden tijdens controles bij diverse importeurs tijgermuggen aangetroffen. Ook in de omgeving van kassen waar Lucky Bamboo wordt opgekweekt zijn de muggen gesignaleerd.' Reden voor het platform om de minister van Volksgezondheid te verzoeken strenger handhavend op te treden tegen Lucky Bamboo-handelaars. Het kwam zelfs tot een rechtszaak die het platform won. Maar het ministerie volhardt in haar standpunt dat strengere handhaving bij import niet nodig is. De Lucky Bamboo-plantjes komen in gesloten containers het land binnen en worden pas geopend in besloten kassen. Mochten er onverhoopt muggen, eitjes of

larven meeliften, dan kunnen die alsnog met bestrijdingsmiddelen onschadelijk gemaakt worden, aldus de minister. Alsof er geen muggen de kas uit kunnen vliegen.

Daarbij is de invoer van tijgermuggen via Lucky Bamboo niet het enige probleem. Reinhold: 'Er zijn in Nederland ook tijgermuggen en andere exotische muggen aangetroffen in ingevoerde tweedehands banden van bijvoorbeeld vliegtuigen, tractors en vrachtwagens. Die banden krijgen hier een nieuw profiel, ze worden tot rubbergranulaat vermalen of aan bijvoorbeeld speeltuinen verkocht. In het land van herkomst leggen de muggen hun eitjes in het water dat in de banden blijft staan. Wereldwijd vormt de handel in gebruikte banden de belangrijkste verspreidingsroute van tijgermuggen.'

Des te onbegrijpelijker vindt het platform de handelwijze van het ministerie van Volksgezondheid om tijgermuggen eerst ons land binnen te laten en daarna pas te bestrijden met kans op ontsnapping en verspreiding. Dat geeft te denken over de aanpak van andere tropische indringers. In deze tijd van bioglobalisering neemt de kans dat deze zich in ons land vestigen en verspreiden toe. Door klimaatverandering wordt het klimaat in Nederland bovendien steeds aantrekkelijker voor warmteminnende exoten. •

Meer informatie: www.invasieve-exoten.nl

Nederland is weinig proactief in haar optreden tegen invasieve soorten. In de Verenigde Staten wordt de verdere verspreiding van de Quagga- en Zebromossel onder andere aangepakt door ontsmettingsstations voor pleziervaartuigen – hier in het Glen Canyon National Recreation Area (Utah/Arizona) waar veel waterrecreatie is.